

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Київський авіаційний інститут»,
доктору економічних наук, професору,
професору кафедри міжнародних
економічних відносин
Наталії ГРУЩИНСЬКІЙ

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри міжнародних економічних відносин Національного університету «Київський авіаційний інститут» ПРОКОП'ЄВОЇ Аліни Анатоліївни на дисертаційну роботу МИРОНЧЕНКА Дмитра Володимировича на тему «Вплив глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини»

Актуальність обраної теми дослідження

Актуальність дисертаційної роботи Миронченка Дмитра Володимировича на тему «Вплив глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн» є безсумнівною. В умовах стрімкої цифровізації світової економіки кіберзагрози перестали бути суто технічною проблемою окремих підприємств і перетворилися на структурну загрозу для макроекономічної стабільності та міжнародної конкурентоспроможності країн. Глобальні збитки від кіберзлочинності щороку зростають, а резонансні інциденти наочно демонструють, що один

кіберінцидент здатен спровокувати системні економічні шоки міжнародного масштабу.

Для України, яка перебуває в умовах повномасштабної війни та безпрецедентного гібридного кібертиску на державні установи, критичну інфраструктуру, фінансову систему та телекомунікаційний сектор, питання взаємозв'язку між рівнем кіберстійкості та міжнародною конкурентоспроможністю набуває виняткової наукової й практичної значущості. Разом із тим, відсутність комплексного науково-методологічного підходу до кількісного оцінювання впливу глобальних кіберзагроз на економічну стабільність та конкурентні позиції країн зумовлює важливе наукове протиріччя, що покликане подолати дане дисертаційне дослідження.

Дисертаційне дослідження пропонує оригінальний концептуальний підхід, спрямований на розкриття механізмів трансформації кіберризиків в економіко-інституційний шок, що впливає на показники конкурентоспроможності країн в контексті дифузії каналів транзакційних витрат, змін вартості капіталу, безперервності бізнесу та зниження довіри, а також обґрунтуванні механізмів та інструментів державної політики щодо мінімізації та нівелювання глобальних кіберзагроз економічній безпеці.

Практична цінність результатів є очевидною: вони можуть бути використані органами державної влади, міжнародними організаціями та підприємствами при формуванні стратегій кіберуправління та підвищення економічної безпеки.

З огляду на складність та комплексний характер сучасних викликів у сфері забезпечення економічної безпеки країн, обрана тема є вчасною та актуальною, має важливе стратегічне значення. Наукове вивчення даної теми є важливим фактором для всебічної модернізації та побудови ефективної системи державного управління у сфері цифрової економіки та міжнародних економічних відносин.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах наукових досліджень кафедри міжнародних економічних відносин Національного університету «Київський авіаційний інститут», а саме держбюджетних науково-дослідних тем №12-2024/15.01.01 «Міжнародний рух капіталу в умовах зовнішньої збройної агресії проти України та повоєнної відбудови», №118-2022/15.01.01 «Теоретичні та практичні аспекти модифікації системи міжнародних економічних відносин в умовах багатопolarity розвитку світового господарства». Дисертаційне дослідження відповідає пріоритетним напрямкам розвитку економічної науки в Україні у сфері міжнародних економічних відносин, а також узгоджується із цілями, визначеними у стратегічних документах щодо цифрової трансформації, кібербезпеки та підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах євроінтеграційних процесів і вимог NIS2, AI Act та інших регуляторних фреймворків ЄС.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Наукові положення, висновки, рекомендації та практичні пропозиції, представлені дисертантом, вирізняються належною аргументованістю й переконливістю. Здобувач демонструє високий рівень теоретичного узагальнення, логічного викладу матеріалу та компетентне застосування загальнонаукових і спеціально-економічних методів дослідження.

Мета дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн та забезпечення

економічної безпеки в умовах зростання глобальних кіберзагроз з урахуванням інституційних механізмів кіберстійкості, кібергігієни та етичного виміру управління цифровими ризиками.

Застосування історико-логічного та описово-аналітичного методів дозволило систематизувати еволюцію концепцій економічної безпеки та обґрунтувати її сучасну багатовимірну природу (розділ 1). Методи аналізу і синтезу, кількісних та якісних порівнянь забезпечили узагальнення світового досвіду кіберуправління та дослідження інституційних механізмів кіберстійкості (розділ 2). Методи економіко-математичного та структурного моделювання (SEM, панельні моделі з фіксованими ефектами, метод різниць у різницях, event study) застосовано для верифікації причинно-наслідкових зв'язків між кіберстійкістю та показниками конкурентоспроможності (розділ 3). Методологічно коректним є і підхід до операціоналізації латентних конструктів через систему вимірюваних показників та PCA/SEM для верифікації структури індексу.

Теоретичне підґрунтя дисертації склали монографічні видання та публікації провідних вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері міжнародних економічних відносин, інституційної економіки, формування конкурентних переваг, діджиталізації економічних процесів, кіберекономіки та цифрового управління. Здобувач продемонстрував вміння критично оцінювати наукові джерела, формувати самостійні висновки та аргументувати їх. Текст дисертаційного дослідження засвідчує високий рівень підготовки дисертанта, його володіння технікою науково-аналітичного пізнання та підтверджує наявність відповідних знань у сфері дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні здобувачем цілісної системи теоретичних, методичних і прикладних положень наукового забезпечення мінімізації впливу глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн.

Вперше запропоновано рамку CCSI (Composite Cybersecurity Impact Index), що агрегує чотири ключові виміри (SWIR (severity-weighted інциденти), ASURF (поверхня атаки), RESIL (кіберстійкість) та ETS (етика і довіра)) і дозволяє здійснювати коректне міжкраїнове порівняння рівня впливу кіберзагроз на економіку країн. Принципово важливим є доведення того, що компонент етики є функціональним медіатором і модератором, який підсилює ефект кіберстійкості на конкурентоспроможність через формування «премії довіри».

Удосконалено теоретичне обґрунтування ідентифікації кіберризиків через макроекономічні показники: транзакційні витрати, вартість капіталу, безперервність бізнесу та ерозія довіри, що дозволяє розглядати кіберстійкість як компонент економічного суверенітету країни, а не лише як операційний показник окремого суб'єкта господарювання.

Набула подальшого розвитку концепція публічно-приватної координації (CERT/CSIRT↔ISAC↔SOC) та безпеки ланцюгів постачання (SBOM, SSDF, договірні SLA на виправлення вразливостей) як чинників, що прямо конвертуються у конкурентні переваги через зменшення каскадних ризиків та підвищення передбачуваності для міжнародних партнерів та інвесторів.

Наукові результати ґрунтуються на сучасних теоретичних засадах, авторських напрацюваннях, аналітичному матеріалі та аналізі реальних кейсів і мають високий ступінь достовірності.

**Оцінка змісту дисертації, її завершеність
та дотримання принципів академічної доброчесності**

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Миронченка Д.В. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» та напрямам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми «Міжнародні економічні відносини».

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у сфері міжнародних економічних відносин.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що робота Миронченка Д.В. є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів порушення академічної доброчесності (фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень). Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою із широким залученням англomовної термінології у сфері кібербезпеки, має чіткий, послідовний науковий стиль викладення, використовує загальноприйняту термінологію.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 224 сторінки.

У вступі обґрунтовано вибір теми, актуальність дослідження, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт і предмет, представлено методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, обґрунтовано зв'язок із науковими програмами, вказано ступінь апробації результатів.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади міжнародної конкурентоспроможності та економічної безпеки країн» здобувачем проведено систематизацію еволюції концепцій економічної безпеки та обґрунтовано її сучасну багатовимірність. Автором встановлено, що цифрова інфраструктура, дані та довіра виступають ключовими ресурсами конкурентоспроможності. Розкрито теоретичні засади інноваційних кластерів як інструменту формування міжнародних конкурентних переваг.

У другому розділі «Глобальні кіберзагрози та інституційні механізми кіберстійкості в сучасній економіці» здійснено ґрунтовний аналіз еволюції інституційних систем кібербезпеки від логіки «захисту периметра» до парадигми кіберстійкості та Zero Trust. Розкрито економічну роль кібергігієни як «мікрофундаменту» міжнародної довіри та проведено поглиблений аналіз кейсу України як економіки, що функціонує в умовах безпрецедентного гібридного кібертиску.

У третьому розділі «Оцінювання впливу кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн» запропоновано концептуальну економіко-математичну модель CCSI та обґрунтовано методологію операціоналізації її складових. Розроблено конкретні науково-практичні рекомендації для державної політики зменшення впливу кіберзагроз на економіку, зокрема в контексті інституціоналізації прозорості, впровадження вимог SBOM/SSDF, масштабування Zero Trust у державному секторі та підтримки керованих сервісів безпеки для бізнесу.

У висновках наведено основні підсумки дослідження, сформульовано авторські наукові положення, що виносяться на захист, а також окреслено напрями подальших досліджень. Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Наукові результати дисертації висвітлені в 11 наукових публікаціях здобувача, серед яких:

- 3 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України категорії Б;
- 1 публікація у монографічному виданні, зареєстрованому у міжнародній наукометричній базі даних Scopus (у співавторстві);
- 7 тез доповідей, опублікованих у матеріалах наукових конференцій, зокрема міжнародних та всеукраїнських.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації та наукових публікаціях, представлено повно, з дотриманням вимог, поставлених до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, наукової етики та правил академічної доброчесності. Таким чином, наукові результати, описані в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у публікаціях здобувача.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

1. У розділі 3, присвяченому обґрунтуванню рамки CCSI, здобувач обирає метод PCA/SEM для агрегування субіндексів SWIR, ASURF, RESIL та ETS. Водночас залишається дискусійним питання щодо чутливості результату до альтернативних методів згортання показників (наприклад, підходів на основі DEA або експертного зважування) — порівняльний аналіз декількох методів агрегації додатково підтвердив би стійкість авторської методики.

2. Було б доцільно доповнити дослідження коротким прогнозним блоком щодо очікуваної динаміки глобальних кіберзагроз на

середньострокову перспективу (3–5 років), що посилює її практичну спрямованість роботи.

3. У рекомендаціях щодо SBOM/SSDF та Zero Trust для державного сектору варто було б окреслити орієнтовні часові горизонти та етапність впровадження, оскільки одномоментне застосування цих вимог може бути ресурсно обтяжливим для органів державної влади.

Висловлені зауваження можуть бути враховані для оптимізації викладу проведеного дослідження, проте вони не ставлять під сумнів отримані дисертантом наукові результати та досягнення, мають дискусійний характер і є суто рекомендаційними для подальших наукових праць.

Загальний висновок по дисертаційній роботі

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Миронченка Дмитра Володимировича на тему «Вплив глобальних кіберзагроз на міжнародну конкурентоспроможність і економічну безпеку країн» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних і практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 29 «Міжнародні відносини». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами).

Здобувач Миронченко Дмитро Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Національного університету

«Київський авіаційний інститут»

Аліна ПРОКОП'ЄВА

Аліна Прокоп'єва
в.о. секретар кат.
2020/ Інна Каба